

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้ส่งผลต่อการเตรียมทรัพยากรบุคคล เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไป หลักสูตรจึงมีบทบาทที่สำคัญยิ่งต่อการกำหนดทิศทางการพัฒนาบุคคล ด้วยการวางรากฐานการศึกษาที่สมบูรณ์ เพื่อพัฒนากำลังคนของประเทศไทย ให้มีประสิทธิภาพ ดังนั้นหลักสูตรซึ่งเปรียบเสมือนข้อกำหนดที่เป็นแม่บทเกี่ยวกับการเรียนการสอนสำหรับใช้ร่วมกับทั่วประเทศ จึงจำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจและสังคม และความเจริญก้าวหน้าของโลกปัจจุบัน (กรมวิชาการ, 2535)

จากการสังเคราะห์การใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ได้สรุปปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดจุดประสงค์ การกำหนดจุดประสงค์ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินไว้ว่า "จุดประสงค์ของหลักสูตรหมวดวิชา ราชวิชา ยังไม่ชัดเจนไม่ครอบคลุมพฤติกรรมทุกด้านของผู้เรียน ฮากแก่การกำหนดจุดประสงค์เฉพาะ กระบวนการเรียนการสอนล่าช้า ขาดการฝึกปฏิบัติไม่นำไปสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์ครบถ้วนและขาดการแนะนำที่มีคุณภาพ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนตามเอกัตภาพได้ การวัดผลประเมินผลยังใช้วิธีการไม่เหมาะสมเน้นการวัดความจำมากกว่าการวัดพัฒนาการทุกด้าน" ซึ่งเป็นข้อมูลบ่งชี้ให้ทราบถึงการนำหลักสูตรไปใช้ในช่วงเวลา 10 กว่าปีนั้น ยังไม่เกิดสัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร กระทรวงศึกษาธิการจึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการปรับปรุงหลักสูตรขึ้น (ยุทธศักดิ์ ยัมแสน, 2535)

กระทรวงศึกษาธิการจึงได้มอบหมายให้กรมวิชาการปรับปรุงหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายพุทธศักราช 2524 ขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการทางสังคม และการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพ และได้มีการประกาศใช้หลักสูตรใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายพุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่อยู่ในโครงการร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร ตั้งแต่ปีการศึกษา 2533 พร้อมกันทุกชั้น และในโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วประเทศ ปีการศึกษา 2534 ทะยอยใช้ปีละชั้นและครบทุกระดับชั้นในปีการศึกษา 2536 (กรมวิชาการ, 2535)

เป็นที่ทราบกันดีว่า หลักสูตรนั้นมีความสำคัญยิ่ง ต่อการจัดการศึกษาระดับต่างๆ ทั้งนี้ เพราะหลักสูตร เป็นแผนแม่บทในการกำหนดขอบข่ายความรู้ความสามารถและมวลประสบการณ์ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา แก่เยาวชนของชาติในวัยต่างๆ ในการจัดการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรมให้กับผู้เรียนในแต่ละระดับนั้น ผู้จัดการศึกษาจำเป็นต้องทราบถึงความคาดหวังของหลักสูตรในภาพรวม ที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะในด้านต่างๆ แม้ว่าขอบข่ายของการจัดการเรียนการสอนในแต่ละรายวิชาจะแตกต่างกันตามสภาพของแต่ละท้องถิ่นก็ตาม ความคาดหวังของหลักสูตร เกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้เรียนทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย มีความสัมพันธ์สอดคล้องและต่อเนื่องกัน สำหรับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายมีความคาดหวังดังนี้

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มีความคาดหวังว่า เมื่อผู้เรียนเรียนจบหลักสูตรแล้ว จะเป็นผู้มีความรู้ ทักษะ และความสามารถในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน เห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ และร่วมทำประโยชน์ให้กับสังคม ตามความรู้ความสามารถของตน เพื่อให้กับสังคมตามความรู้ความสามารถของตน เพื่อให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จตามความคาดหวัง จึงมีจุดเน้น 3 ประการ คือ

1. การจัดการเรียนการสอนเน้นกระบวนการ
2. ส่งเสริมให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตร
3. ให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกเรียนรายวิชาต่างๆ (กรมวิชาการ, 2535)

หลักการของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

กล่าวว่า

1. เป็นการศึกษาเพื่อเพิ่มความรู้และทักษะเฉพาะด้านที่สามารถนำไปประกอบอาชีพให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคม
2. เป็นการศึกษาที่สนองต่อการพัฒนาอาชีพในท้องถิ่นหรือการศึกษาต่อ
3. เป็นการศึกษาที่ส่งเสริมการนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสม ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ท้องถิ่น และประเทศชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ, 2534)

ในจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 (ฉบับปรับปรุง 2533) กล่าวว่า การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิตและสามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมตามบทบาทและหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองดีตามระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยให้ผู้เรียนพัฒนาเชาวน์ปัญญา มีความรู้ และทักษะเฉพาะด้านตามศักยภาพ เห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ ร่วมกันพัฒนาสังคมด้วยแนวทางและวิธีการใหม่ๆ และบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2534)

การจัดวิชาในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533

1. วิชาบังคับ ประกอบด้วยวิชาบังคับแกนและวิชาบังคับเลือก

วิชาบังคับแกน เป็นวิชาพื้นฐานที่สอดคล้องกับชีวิตและสังคมโดยทั่วไป ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนเหมือนกัน ได้แก่ วิชาภาษาไทย สังคมศึกษา และพลานามัย

วิชาบังคับเลือก เป็นวิชาพื้นฐานซึ่งอาจแตกต่างกันไปตามสภาพของท้องถิ่น ผู้เรียนทุกคนต้อง เรียนในรายวิชาต่างๆ ได้แก่ วิชาพลานามัย วิทยาศาสตร์ และพื้นฐานวิชาอาชีพ

2. วิชาเลือกเสรี เป็นวิชาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกตามความสนใจ หรือความถนัดและความต้องการของแต่ละคน เพื่อเพิ่มพูนความรู้และเสริมสร้างอุปนิสัยของผู้เรียน ได้แก่ วิชาภาษาไทย สังคมศึกษา พลานามัย วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ ศิลปะและวิชาอาชีพ

3. กิจกรรม เป็นส่วนหนึ่งที่ส่งเสริมหลักสูตรการเรียนการสอนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อสนองความสนใจ ส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพและเสริมสร้างอุปนิสัยของผู้เรียน โดยมี 3 ประเภท คือ กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ กิจกรรมแนะแนวและหรือกิจกรรมแก้ปัญหาและหรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ และกิจกรรมอิสระของผู้เรียน (กรมวิชาการ , 2535)

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายฉบับปรับปรุง 2533 ได้กำหนดให้วิชาศิลปะเป็นวิชาเลือกเสรี ซึ่งเป็นวิชาที่เปิดให้ผู้เรียนเลือกตามความถนัด ความสนใจและความต้องการของแต่ละคนเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และทักษะเฉพาะด้านของผู้เรียน

ซึ่งวิชาศิลปะในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 นี้ได้กำหนดจุดประสงค์ของรายวิชาศิลปะไว้ 4 ข้อคือ

1. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจทางด้านศิลปะ
2. เพื่อให้มีทักษะในการแสดงออกอย่างเสรี โดยอาศัยศิลปะเป็นสื่อสากล
3. เพื่อให้เห็นคุณค่าของศิลปะ มีความนิยมชมชื่นในศิลปะวัฒนธรรมไทยและมีนิสัยที่ดีในการทำงาน

4. เพื่อนำความรู้และความถนัดทางศิลปะ ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และพัฒนาศิลปะ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2534)

โดยได้มีการจัดรายวิชาไว้ 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 ทักษะศิลป์ มี 40 รายวิชา คือ ศ 011 - ศ 0140

กลุ่มที่ 2 ดนตรี-นาฏศิลป์ มี 30 รายวิชา คือ ศ 021 - ศ 0230

กลุ่มที่ 3 ศิลปะการละคร มี 12 รายวิชา คือ ศ 031 - ศ 0312

หลังจากการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 มาได้ระยะหนึ่งก็ได้มีการศึกษา วิจัย ประเมินผลการใช้หลักสูตร โดยนักวิชาการต่างๆ กระทรวงศึกษาธิการเอง ซึ่งจากผลการวิจัยหลาย ๆ เรื่องได้พบว่าหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ได้ประสบปัญหาต่างๆ ในการจัดการเรียนการสอน ในด้านต่างๆ หลายประการ ดังจะกล่าวถึงดังต่อไปนี้

สรุปปัญหาการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษา ฉบับปรับปรุง 2533 ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร
ปีการศึกษา 2533

จากการนำหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษา (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ไปใช้ใน
โรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร ในปีการศึกษา 2533 ระยะแรก โรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้
หลักสูตรประสบปัญหาต่างๆ ค่อนข้างมาก ทั้งด้านหลักสูตร เอกสารหลักสูตร การจัดการเรียน
การสอนที่เน้นทักษะกระบวนการ การทำแผนการสอน รวมทั้งการวัดผลประเมินผลตามแนวหลักสูตร
ฉบับปรับปรุงพอจะสรุปปัญหาการใช้หลักสูตรได้ดังนี้

สภาพปัญหา

1. ด้านหลักสูตร

- 1.1 โรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่มั่นใจเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมอิสระ
- 1.2 การเปิดวิชาเลือกเสรี โดยเฉพาะวิชาชีพ มีปัญหาค่อนข้างมากนักเรียนส่วนใหญ่
ไม่ค่อยเลือกเรียน ทั้ง ๆ ที่นักเรียนไม่มีโครงการ ที่เรียนต่อในระดับสูงขึ้น
- 1.3 การเปิดวิชาเลือกเสรี โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่สามารถเปิดวิชาเลือกเสรีได้อย่าง
หลากหลาย เนื่องจาก ความไม่พร้อมทางด้านบุคลากร โดยเฉพาะในสาขาวิชาอาชีพ

2. ด้านการจัดการเรียนการสอน

- 2.1 ครูส่วนใหญ่ไม่มีความมั่นใจในการทำแผนการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการ
- 2.2 ครูส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจการสอนเน้นทักษะกระบวนการ
- 2.3 ครูส่วนใหญ่ยังไม่เปลี่ยนพฤติกรรมการสอน

(กรมวิชาการ, 2534 : 3)

ปัญหาเกี่ยวกับองค์ประกอบการเรียนการสอนศิลปศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาพบว่ายังมี
ปัญหาในด้านต่างๆ เกี่ยวกับครูผู้สอนศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาอยู่ ดังจากรายงานผลการวิจัยของ
สังคม ทงมี (2534) พบว่า ครูขาดความรู้ความเข้าใจในด้านการวัดและประเมินผล และเนื้อหา
วิชามาก อาจไม่สามารถประเมินผลได้บรรลุจุดมุ่งหมาย ครูไม่เข้าใจทักษะกระบวนการในการนำ
หลักสูตรไปใช้ ครูได้รับคำสั่งแจงเกี่ยวกับหลักสูตรไม่ชัดเจน และด้านรายวิชาการฝึกทักษะต่างๆ ควร
เน้นในวิชาเลือกเสรี ซึ่งโรงเรียนควรเปิดให้พร้อมเพียง และจากงานวิจัยเกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร

มัธยมศึกษาของ สมาน บุญล้น (2524) พบว่าด้านเอกสารหลักสูตร เช่น หลักสูตร คู่มือการสอน คู่มือประเมินผล แผนการสอน หนังสืออ่านเพิ่มเติมหนังสือค้นคว้าในแทบทุกหมวดวิชาไม่เพียงพอ วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น เช่น เทปบันทึกเสียง เครื่องเล่นแผ่นเสียง แผ่นภาพ เครื่องฉายข้ามศีรษะ ภาพชุด สไลด์ วัสดุฝึก มีไม่เพียงพอ วิบูลย์ จันทรย์ชัย (2531) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง สภาพการจัดการเรียนการสอนของครูศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ก็พบว่า 1. ด้านหลักสูตร เวลาเรียนศิลปศึกษาที่กำหนดไว้น้อยเกินไปไม่เพียงพอในการเรียนการสอน มีผลทำให้นักเรียนปฏิบัติงานในเวลาเรียนไม่สำเร็จ กิจกรรมการเรียนขาดความต่อเนื่อง นักเรียนขาดทักษะในการปฏิบัติ และเกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน 2. เนื้อหาวิชา พบว่า บางเรื่องยังไม่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น เนื้อหาวิชาบางส่วนมีความซ้ำซ้อนกัน วัสดุอุปกรณ์ในการปฏิบัติงานหาซื้อได้ยาก 3. ครูศิลปศึกษามีความต้องการจะเข้ารับการศึกษาทางด้านศิลปะเพิ่มเติม และวิธีการสอนศิลปศึกษาที่ครูศิลปะใช้น้อยที่สุดคือ การศึกษานอกสถานที่ 4. สื่อการสอนที่ใช้น้อยที่สุดคือ เครื่องวัดทัศน โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีห้องปฏิบัติงานศิลปะโดยเฉพาะ 5. หนังสือแบบเรียนที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนไม่เพียงพอ

ในการเรียนการสอนวิชาศิลปะในกลุ่มวิชาเลือกเสรี จะประสบผลสำเร็จไม่ได้หากไม่ได้รับการเอาใจใส่ที่ดีของครูผู้สอน ครูผู้สอนจะต้องเป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจ ความรับผิดชอบ และคุณสมบัติอื่นๆ ที่ประกอบด้วย และจากการประชุมสัมมนา เรื่อง ผลการประเมินการใช้หลักสูตร มัธยมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ที่จัดโดยกรมวิชาการ (2537) พบว่าในด้านการพัฒนาครูยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร โดยมีเหตุผลคือ 1. สถาบันผลิตครูไม่เน้นแนวปฏิบัติ ที่ต้องนำไปใช้ในโรงเรียน 2. ขาดงบประมาณในการพัฒนาครู 3. ขาดการนิเทศประเมินผลอย่างต่อเนื่อง 4. ครูไม่เข้าใจการสอนที่เน้นกระบวนการ ยังไม่ปรับพฤติกรรมการสอนตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร ยังใช้วิธีการสอนแบบเดิม 5. ครูมีคาบสอนมาก และมีงานอื่นที่ไม่ใช่งานสอนด้วยทำให้ไม่มีเวลาเตรียมการสอน 6. ครูไม่สนใจพัฒนาการเรียนการสอน 7. ครูขาดความรู้ความเข้าใจในหลักสูตร 8. ครูไม่นำสิ่งที่ได้รับจากการชี้แจง อบรม มาปฏิบัติในการเรียนการสอนเท่าที่ควร 9. สภาพเศรษฐกิจและสังคมทำให้ครูไม่ทุ่มเทเวลาและความคิดในการพัฒนาการเรียนการสอนเท่าที่ควร ดังนั้นครูซึ่งถือว่ามีความสำคัญที่สุดในกระบวนการใช้หลักสูตร หัวใจสำคัญในการนำหลักสูตรไปใช้คือการสอน และบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดคือครู ครูควรเอาใจใส่ต่อการสอน สอนให้สอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตร เลือกวิธีสอน

ที่เหมาะสม สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่จะชี้ถึงสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร (สุพิน บุญช่วงศ์, 2535) จึงกล่าวได้ว่า ผู้สอนนั้นเป็น "ตัวเอก" ของกระบวนการใช้หลักสูตร ครูมีบทบาทที่สำคัญที่สุด หลักสูตรจะมีความสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อครูนำไปใช้ในห้องเรียน หน้าที่ของครูจะต้องศึกษาหลักสูตรแบบเรียน วิสัตุประกอบ เพื่อจะได้เลือกใช้และแปลงไปสู่การสอนได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ตลอดจนปัญหา และความต้องการของเด็ก ต้องศึกษาวิธีการสอนแบบต่างๆ ให้เข้าใจแจ่มแจ้ง และสามารถเลือกใช้ได้อย่างเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ และลักษณะเนื้อหาวิชา ตลอดจนจัดทำและใช้สื่อวิสัตุอุปกรณ์การสอนให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น (บุญมี เฌรชอด, ม.ป.ป.)

ในด้านการจัดวิชาเลือกเสรี ระดับมัธยมศึกษา จากรายงานผลการวิจัยเรื่อง "การสังเคราะห์ผลการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533" ของ กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2537) พบว่าในเรื่องของการจัดวิชาเลือกเสรีนั้นยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร กล่าวคือยังไม่สามารถจัดได้หลากหลายสนองตามความต้องการของผู้เรียนตามที่โครงสร้างระบุไว้ ด้วยเหตุผลต่างกัันดังนี้ คือ ขาดการปรับรายวิชาให้เหมาะสมกับท้องถิ่น สภาพโรงเรียนยังไม่พร้อมเช่น ขาดบุคลากร ขาดวิสัตุอุปกรณ์ มีข้อจำกัดด้านสถานที่ โดยเฉพาะวิชาการงาน-อาชีพ เจตคติและค่านิยมของผู้ปกครอง/ชุมชน ที่ต้องการให้เรียนตามความต้องการของตน ซึ่งไม่ตรงกับความสามารถและความถนัดของนักเรียน อีกทั้งยังพบว่าการจัดวิชาเลือกเสรี จัดได้ตามข้อจำกัดโรงเรียนที่มีความพร้อมแตกต่างกันตามสภาพโรงเรียนโรงเรียนขนาดใหญ่จะสามารถจัดได้ประสบความสำเร็จมากกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก และโรงเรียนที่อยู่ห่างไกลตัวเมือง เพราะมีความพร้อมด้านบุคลากร งบประมาณ วิสัตุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ แตกต่างกันโรงเรียนขนาดเล็กจะจัดตามสภาพที่มีอยู่ และครูคนเดียวก็ต้องสอนหลายวิชา ซึ่งบางวิชาก็ไม่มีความรู้หรือประสบการณ์เพียงพอ และยังมีงานที่ต้องรับผิดชอบด้านอื่น ๆ อีกด้วย

กนกรัตน์ ชาญกว้าง (2524) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "ปัญหาการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9" พบว่ามีปัญหาด้านเอกสารหลักสูตรไม่เพียงพอ โรงเรียนขนาดกลางและเล็กมีสภาพการใช้หลักสูตรและปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และผู้วิจัยได้เสนอแนะว่า ควรจัดตั้งศูนย์วิชาการของกลุ่มโรงเรียน เพื่อช่วยเหลือให้ความรู้ใหม่ๆ ทั้งเรื่องหลักสูตรและการผลิตสื่อการเรียน พงษ์พิศ ทะคง (2526)

ได้ทำการศึกษาเรื่อง " ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อการบริหารหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 9 " ก็พบว่าควรให้ความรู้แก่ครูให้มากขึ้นเกี่ยวกับการทำแผนการสอนและควรมีการสำรวจความต้องการของนักเรียน ฝ่ายวิชาการ และหัวหน้าหมวดควรร่วมมือกันจัดทำแผนการเรียนตามความพร้อมด้านบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ รวมไปถึงการจัดระบบสอนซ่อมเสริม เน้นให้นักเรียนเข้าใจและความจำเป็นของการค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง

เขตการศึกษา 9 อันประกอบไปด้วยจังหวัดอุดรธานี เลข สกลนคร ขอนแก่น หนองคาย และจังหวัดหนองบัวลำภู เป็นเขตการศึกษาที่มีชื่อเสียงทางด้านจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมทางศิลปะเป็นอย่างมาก กล่าวคือ โรงเรียนในเขตการศึกษา 9 นั้นนับว่ามีความตื่นตัวและสนใจในกิจกรรมการประกวดศิลปะเด็กในระดับมัธยมศึกษามากกว่าเขตอื่นๆโดยมีการสนับสนุนโดยการส่งผลงานเข้าร่วมประกวดอย่างต่อเนื่อง และประสบความสำเร็จได้รับรางวัลเป็นจำนวนมาก จนเป็นที่ยอมรับยกย่องในความสามารถของเด็กนักเรียนและครูผู้สอน อีกทั้งสร้างชื่อเสียงให้กับโรงเรียนเหล่านั้น (เดชา ศิริเกษม, 2536) และในเขตการศึกษา 9 นั้น นอกจากได้ส่งผลงานศิลปะเด็กเข้าประกวดตามที่ต่างๆแล้ว สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 9 เป็นผู้ดำเนินการจัด ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากบริษัท เจริญศรี พลาซ่า จำกัด และชมรมครูศิลปศึกษา ศิลปกรรม และศิลปหัตถกรรม เขตการศึกษา 9 โรงเรียนที่ได้รับรางวัลบ่อยครั้งซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาได้แก่ โรงเรียนคำแสนวิทยาสรรค์ โรงเรียนนาด้วง วิทยา โรงเรียนมัญจาคีรี โรงเรียนพรเจริญวิทยา โรงเรียนศรีสงครามวิทยา โรงเรียนเลขพิทยาคม (สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 9, 2534-2535) และเดชา ศิริเกษม (2536) ได้พบอีกว่าโรงเรียนในกรุงเทพมหานคร ถึงจะอยู่ในสภาพแวดล้อมของความเป็นเมืองหลวง มีความพร้อมด้านการเรียนการสอน และนักเรียนต้องแข่งขันกันเองอย่างมากในชีวิตประจำวัน แต่จำนวนเด็กนักเรียนที่ส่งผลงานเข้าประกวด และรางวัลที่ได้รับมีจำนวนไม่มากเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ ในขณะที่โรงเรียนในเขตการศึกษา 9 มีความพร้อมด้านการเรียนการสอนน้อยกว่า และนักเรียนแข่งขันกันเองในชีวิตประจำวันน้อยกว่า แต่ปรากฏว่า มีความตื่นตัวในการส่งผลงานเข้าประกวดเป็นจำนวนมากกว่า และได้รับรางวัลมากที่สุดในประเทศ และจากการที่หน่วยงานของรัฐ และภาคเอกชน ได้สนับสนุนกิจกรรมศิลปะเด็ก ก็ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการเรียนการ

สอนวิชาศิลปะอย่างกว้างขวาง ซึ่ง โรงเรียนศรีสงครามวิทยา อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ได้รับรางวัลอย่างมากมาในฐานะเป็นโรงเรียนต่างจังหวัด และเป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียงในการประกวดศิลปะเด็ก ได้รับรางวัลชนะเลิศระดับประเทศ และระดับนานาชาติ ซึ่งเป็นการกระตุ้นต้นตอต่อการสนับสนุนของครูและโรงเรียนให้เข้าร่วมกิจกรรมศิลปะมากขึ้น (อำนาจ เอ็นสบาย, 2532)

ด้วยการที่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 9 มีความสามารถพิเศษทางศิลปะมากกว่านักเรียนในเขตอื่นๆ นี้เอง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงสภาพและปัญหาการสอนวิชาศิลปะในกลุ่มวิชาเลือกเสรี ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษาเขตการศึกษา 9 ทั้งนี้เพื่อนำผลจากการวิจัย มาพัฒนาศักยภาพของนักเรียนเหล่านี้ให้มีศักยภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการนำมาพัฒนาการเรียนการสอนวิชาศิลปะ ซึ่งนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษทางศิลปะที่มีมากมายในเขตการศึกษา 9 ไม่ว่าจะอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นซึ่งในอนาคตก็จะมีบางส่วนที่จะต้องเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในปัจจุบันที่จะต้องมีการศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นไปคือในระดับอุดมศึกษาในอนาคต ดังนั้นบทบาทของวิชาเลือกเสรี กลุ่มวิชาศิลปะที่เป็นวิชาที่มุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนที่มีความถนัดทางศิลปะเป็นพิเศษ และมีความสนใจจะฝึกทักษะทางศิลปะในแขนงต่างๆ อย่างกว้างขวาง (สังคม ทองมี, 2534) จึงต้องสนองตอบต่อความต้องการของหลักสูตรและเพื่อให้สามารถ มีความรู้และคุณสมบัติสอดคล้องกับหลักการของหลักสูตรที่มุ่งเน้นในเรื่องการศึกษาที่สนองต่อการพัฒนาอาชีพในท้องถิ่น หรือการศึกษาต่อ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมุ่งเน้นประชากรการวิจัยไปยังโรงเรียนซึ่งมีขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษ ทั้งนี้เพราะเหตุผลจากงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น อีกทั้งจากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นและจากการสัมภาษณ์ศึกษานิเทศก์ เขตการศึกษา 9 พบว่า การเปิดวิชาเลือกเสรีวิชาศิลปะ ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตการศึกษา 9 นั้น โรงเรียนขนาดอื่นมีการเปิดวิชาศิลปะน้อยมาก มีเฉพาะโรงเรียนขนาดใหญ่หรือขนาดใหญ่พิเศษเท่านั้นที่มีการเปิดสอนเกือบทุกโรงเรียนจากจำนวน 36 โรงเรียนกล่าวคือ มี 2 โรงเรียนที่ไม่ได้เปิดวิชาเลือกเสรีวิชาศิลปะในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย คือ ร.ร. สกลนครพัฒนศึกษา และโรงเรียนชนบทศึกษา จ.ขอนแก่น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจมุ่งศึกษาใน

โรงเรียนขนาดใหญ่ดังกล่าว

อีกทั้งในขณะนั้นมหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยในท้องถิ่นของเขตการศึกษา 9 ก็ได้เปิดคณะที่เกี่ยวข้องทางศิลปะ อันได้แก่ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์รวมทั้ง คณะศึกษาศาสตร์ (สาขาศิลปศึกษา) ขึ้นมาเพื่อรองรับนักเรียนทางศิลปะอยู่แล้ว และแต่ละปีการศึกษาก็จะมีการสอบคัดเลือกตรงสำหรับนักเรียนในท้องถิ่นโดยสามารถรับนักเรียนได้ในจำนวนหนึ่ง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะขยายผลการวิจัยผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน อันได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าหมวดวิชาศิลปะ ครูศิลปะ และศึกษานิเทศก์วิชาศิลปะในเขตการศึกษา 9 เพื่อนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับโรงเรียนแต่ละแห่งต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการสอนวิชาศิลปะในกลุ่มวิชาเลือกเสรี ระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. หลักสูตร
2. เนื้อหาวิชา
3. วิธีสอน
4. สื่อการสอน
5. การวัดและการประเมินผล

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ ครูผู้สอนวิชาศิลปะซึ่งเป็นวิชาเลือกเสรีในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ จำนวน 36 โรงเรียน ซึ่งเป็นโรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 อันประกอบไปด้วย พื้นที่การศึกษา 6 จังหวัด คือ จังหวัดอุดรธานี จังหวัดขอนแก่น จังหวัดหนองคาย จังหวัดเลย จังหวัดสกลนคร และ จังหวัดหนองบัวลำภู

(โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ คือ โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 1,500-2,499 คน
โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ คือ โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 2,500 คน ขึ้นไป)

2. ผู้วิจัยเลือกประชากรเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษ เพราะ
ว่าจากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นและจากการสอบถามศึกษานิเทศก์ วิชาศิลปะ เขตการศึกษา 9 และ
จากงานวิจัยพบว่าโรงเรียนในขนาดกลาง หรือขนาดเล็กนั้นจะมีการเปิดสอนวิชาเลือกเสรีศิลปะ
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนั้นน้อยมาก ทั้งนี้เนื่องจากว่าจะมีบุคลากรไม่เพียงพอ ส่วนโรงเรียนขนาด
ใหญ่ขึ้นไปนั้นจะไม่ค่อยประสบปัญหาเรื่องบุคลากร จึงสามารถเปิดรายวิชาเลือกเสรีศิลปะแพร่หลาย
กว่า อีกทั้งมีความพร้อมในด้านอื่นๆ เช่น จำนวนนักเรียน อาคาร สถานที่ งบประมาณ ฯ จึงมีความ
พร้อมในการเปิดมากกว่า

ข้อตกลงเบื้องต้น

คำตอบและข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถาม ถือว่าเป็นการแสดงความคิดเห็นจาก
สภาพความเป็นจริง

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

สภาพการสอน หมายถึง สภาพที่ครูปฏิบัติอยู่ในการเรียนการสอนวิชาศิลปะ (กลุ่มวิชา
ทัศนศิลป์) ซึ่งเป็นวิชาเลือกเสรีในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในด้านหลักสูตร เนื้อหาวิชา วิธีสอน
สื่อการสอน และการวัดและประเมินผล

ปัญหาการสอน หมายถึง ข้อปัญหาต่างๆที่ครูประสบจากการสอนวิชาศิลปะในกลุ่ม
วิชาเลือกเสรี ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในด้านหลักสูตร เนื้อหาวิชา วิธีสอน สื่อการสอน
และการวัดและประเมินผล

วิชาศิลปะ หมายถึง รายวิชาศิลปะ (กลุ่มวิชาทัศนศิลป์) ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรมัธยม
ศึกษาตอนปลายฉบับปรับปรุง 2533

วิชาเลือกเสรี หมายถึง วิชาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความสนใจ หรือ
ความถนัด และความต้องการของแต่ละคน เพื่อเพิ่มพูนความรู้และเสริมสร้างอุปนิสัยของผู้เรียน

ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533

ครู หมายถึง บุคลากรในหมวดวิชาศิลปศึกษาที่ทำหน้าที่สอนในวิชาศิลปะ (กลุ่มวิชาทัศนศิลป์) ซึ่งเป็นวิชาเลือกเสรี ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ประจำภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา

2537

โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ และใหญ่พิเศษ จำนวน 36 โรงเรียน
เขตการศึกษา 9

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยได้ค้นคว้า รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร ตำราทางวิชาการต่างๆ รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. กลุ่มประชากร คือ ครูผู้สอนวิชาศิลปะในกลุ่มวิชาเลือกเสรี ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 จำนวน 65 คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ ทั้งหมดในเขตการศึกษา 9 จำนวน 36 โรงเรียน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามซึ่งแบ่งเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบเลือกตอบและเติมคำ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการสอนวิชาศิลปะ ในกลุ่มวิชาเลือกเสรี เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาการสอนวิชาศิลปะ ในกลุ่มวิชาเลือกเสรี เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

ตอนที่ 4 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาอื่นๆ และข้อเสนอแนะการแก้ปัญหา และข้อเสนอแนะทั่วไป มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open Ended)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์บางส่วน และส่วนใหญ่ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 นำข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 1 มาแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละแล้วนำ

เสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

5.2 นำข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 2 และตอนที่ 3 มาตรวจให้คะแนน แล้วนำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติ ค่ามัธยฐานเลขคณิต ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

5.3 นำข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 3 มาแจกแจงความถี่ แล้วนำเสนอในรูปความเรียง ลำดับค่าความถี่จากมากหาน้อย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา และปรับปรุงการสอนแก่ครูผู้สอนวิชาศิลปะ ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. เพื่อเป็นแนวทางแก่ผู้บริหารโรงเรียน ในการวางแผนในการจัดการเรียนการสอน การสนับสนุนในด้านต่างๆ ต่อการเรียนการสอนวิชาศิลปะ ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
3. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับนักพัฒนาหลักสูตร นักการศึกษา และศึกษานิเทศก์วิชาศิลปะ ในการที่จะหาแนวทางปรับปรุงและพัฒนาการสอน ของครูผู้สอนวิชาศิลปะ ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย